

Jere Päivinen
Johanna Huovinen

Lausunto hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kansalaisuuslain muuttamisesta HE 19/2025 vp

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että hallituksen esityksessä on arvioitu kattavasti keskeisimpiä vaikutuksia sekä lausunnoissa esiin nostettuja näkökantoja. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan näkökannalta on keskeistä huomioida, että oikeus sosiaaliturvaan tai sosiaali- ja terveystalouteen eivät ole sidoksissa kansalaisuuteen. Tältä osin esitetyt muutokset eivät suoraan vaikuta edellä mainittujen keskeisten oikeuksien toteutumiseen. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo kokonaisuudessaan hallituksen esityksessä esitettävien muutosten olevan kannatettavia. Alla sosiaali- ja terveysministeriön huomioita erityisesti esitettyjen muutosten pääasiallisesti välillisiin vaikutuksiin.

Turvaton toimeentulon edellytys

Esityksessä esitetään, että kansalaistamisen edellytykseksi vaaditaan jatkossa turvattua toimeentuloa, toisin sanoen henkilö ei saisi olla turvautunut työttömyysturvaan tai toimeentulotukeen kuin korkeintaan kolmen kuukauden ajan edeltävän kahden vuoden aikana. Maahanmuuttovirasto tarkastaa jo nykyisin hakijan sosiaaliturvaustietoja eri tilanteissa ja käsittelyvaiheissa. Esitetty muutos selkeyttäisi tulkintaa turvatusta toimeentulosta kansalaistamisen edellytyksenä ja on siten tuettava. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että hallituksen esityksessä on tältä osin jätetty jokseenkin riittävästi yksilöllistä harkintaa vaihtelevien yksilöllisten tilanteiden huomioiseksi, jotta kohtuuttomien vaatimusten tai tilanteiden syntyminen voidaan estää.

Edellä mainittu huomioiden, sosiaali- ja terveysministeriö haluaa kuitenkin painottaa toimeentulotuen erityisluontoisuutta Suomen sosiaaliturvajärjestelmässä. Toimeentulotuki turvaa perustuslain 19 § 1 momentin mukaisesti viimesijaista turvaa kaikille. Toimeentulotuen yhdistäminen työskentelyyn vaihtoehtoisena etuutena ei ole suoraviivaista, sillä toimeentulotuki on kotitalouskohtainen tukimuoto, jossa huomioidaan koko kotitalouden tilanne, eikä sillä ole sellaisenaan suoraa yhteyttä työttömyyteen. Toimeentulotuen osalta on huomioitava mahdolliset tilanteet, joissa kansalaisuushakemuksen jättäneen henkilön kotitalous on joutunut turvautumaan toimeentulotukeen siitä huolimatta, että kansalaisuutta hakenut henkilö on työllinen, esimerkiksi johtuen muiden kotitaloudessa asuvien henkilöiden tilanteesta. Toimeentulotukea koskevan tarkastelun osalta olisi kyettävä erottamaan tilanteet, joissa kotitalous on hakenut toimeentulotukea esimerkiksi kotitaloudessa asuvan lapsen oikeuksien turvaamisen takia (esimerkiksi lapsen suuret yllättävät lääkekustannukset).

Edellä mainitun lisäksi suhteessa turvaton toimeentulon edellytykseen on huomioitava mahdollinen riski sille, että ihmiset jättävät turvautumaan joko työttömyysturvaan tai toimeentulotukeen. Erityisesti viimesijaista turvaa turvaavan toimeentulotuen osalta tuen hakematta jättäminen saattaa johtaa erittäin haastaviin tilanteisiin. Aiemmin kuvatus mukaisesti toimeentulotuki turvaa myös lapsen oikeuksia, jolloin edellä kuvattu riski voi vaikuttaa myös lasten oikeuksien toteutumiseen.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää esitetyn muutoksen kannalta tärkeänä lain toimeenpanijan, eli Maahanmuuttoviraston riittävää asiantuntemusta arvioida työttömyysturvan ja toimeentulotuen käytön yksilökohtaisia taustatekijöitä. Erityisesti toimeentulotuen osalta tehokkaan ja tarkoituksen mukaisen toimeenpanon näkökannalta on varmistettava Maahanmuuttoviraston käsittelijöiden riittävä osaaminen toimeentulotuen käytön arvioimiseksi, jotta kaavamainen yksilölliset tilanteet huomioimaton arviointi voidaan välttää.

Jere Päivinen
Johanna Huovinen

Lapsen oikeudet

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että hallituksen esityksessä on arvioitu kattavasti vaikutuksia lapsiin ja perheisiin. Sosiaali- ja terveysministeriö haluaa kuitenkin kiinnittää huomion Lapsen oikeuksien sopimukseen (SopS 59–60/1991), joka on laintasoisena voimassa.

Sopimuksen 3.1 artikla lapsen edun ensisijaisuusperiaatteen mukaan lapsen edun on oltava ensisijainen harkintaperuste lapsia koskevassa päätöksenteossa kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa.

Sopimuksen 3.2 artiklan mukaisesti sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon ottaen huomioon hänen vanhempiansa, laillisten huoltajiensa tai muiden hänestä oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Tähän pyrkiessään sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädäntö- ja hallintotoimiin.

Sopimus käsittää myös syrjintäkiellon (2 art.), jonka mukaan lasta ei saa syrjiä eikä hänen oikeuksiensa toteutumista saa estää mikään hänen vanhempiansa liittyvä syy. YK:n lapsen oikeuksien komitean sekä siirtolaisia ja heidän oikeuksia käsittelevässä yhteisessä yleiskommentissa numero 22 (CRC/C/GC/22), kohdassa 21, täsmennetään, että kaikilla kansainvälisessä siirtolaisuudessa osallisina tai sen vaikutusten kohteena olevilla lapsilla on oikeus nauttia oikeuksistaan riippumatta lasten tai heidän vanhempiansa, laillisten huoltajiensa tai perheenjäsentensä iästä, sukupuolesta, sukupuoli-identiteetistä tai seksuaalisesta suuntautumisesta, etnisestä tai kansallisesta alkuperästä, vammaisuudesta, uskonnosta, taloudellisesta asemasta, siirtolaisasemasta/oleskeluoikeusasemasta, kansalaisuudettomuudesta, rodusta, ihonväristä, siviilisäädystä tai perheasemasta, terveydellisestä tilanteesta tai muista sosiaalisista olosuhteista, toimista, ilmaistuista mielipiteistä tai vakaumuksesta.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota siihen, että esityksen vaikutuksia välttämien vaikutusten lisäksi myös välilliset vaikutukset lapsen oikeuksiin. Tältä osin on kiinnitettävä huomiota siihen, että lapsia on kaikissa tilanteissa kohdeltava siten, että heille lainsäädännössä turvatut oikeutensa toteutuvat tehokkaasti. Lisäksi on tärkeää noudattaa yhdenvertaisuusperiaatetta, ts. lasten oikeudellinen yhdenvertaisuus keskenään sekä yhdenvertainen kohtelu aikuisten kanssa.

Lasten oikeuksien sopimuksen 18 artiklassa edellytetään perheyhteyden periaatteen toteutumista, eli velvollisuutta ottaa huomioon lapsen huoltajien oikeudet ja vastuut. Tässä yhteydessä painottuu vanhempien keskeinen rooli suhteessa lapsen oikeuksien toteutumiseen. Valtion tulee antaa tukea lapsesta vastuussa oleville, ei heikentää heidän mahdollisuuksiaan.

Lapset katsotaan ikänsä puolesta haavoittavassa asemassa oleviksi. Alaikäiset tarvitsevat erityistä fyysistä ja henkistä suojelua, koska he kohtaavat ikänsä ja kehitystasonsa vuoksi yhteiskunnassa eritasoista tahatonta tai tahallista poissulkemista ja syrjintää ja heidän on vaikea vaatia oikeuksiaan (suojeluperiaate, oikeusturvan periaate).

Sosiaali- ja terveysministeriö haluaa kiinnittää huomiota esityksessä erityisesti lapsiin kohdistuviin vaikutuksiin. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että ehdotettu muutos lapsen määrittelystä alle 18-vuotiaaksi on tarpeellinen. Tähän liittyen on johdonmukaista ettei toimeentuloedellytys koskisi alle 18-vuotiaasta, koska kyseessä on lapsi. Aiemmin esiin nostetun mukaisesti, esityksen mukaan työttömänä olevat henkilöt olisivat eri asemassa työssä käyviin verrattuna, koska työttömyysetuuksilla ja toimeentulotuella elävät henkilöt eivät täyttäisi uutta toimeentuloedellytystä – tällä on välillisiä vaikutuksia myös lapsiin, koska se asettaa myös lapset keskenään eriarvoiseen asemaan.

Lapsille haetaan pääsääntöisesti kansalaisuutta yhdessä heidän vanhempiansa kanssa, joten kansalaisuuden epäminen vanhemmilta johtaa kansalaisuuden epäämiseen myös heidän lapsiltaan.

Jere Päivinen
Johanna Huovinen

Aikuisia koskevien kansalaistamisen edellytysten tiukentaminen vaikuttaa myös lasten kansalaisuuden saamiseen. Lapsiin suoraan kohdistuvien vaikutusten osalta keskeisin vaikutus liittyy nuhteettomuusedellytykseen, jonka esitetään koskevan 15 vuotta täyttäneitä. Tältä osin muutokset voivat vaikuttaa suoraan myös lasten kansalaisuuden saamiseen.